

**Staet vande arme Waldense ofte Vaudoische evangelische
kercken inde valleyen van Piemont, t'zedert de afgrijselijke
moort, en onvergelyckelijke verwoestinge, diese geleden
hebben in't jaer 1655**

<https://hdl.handle.net/1874/20615>

STAET

558

Vande Arme Waldense ofte Vau-
doische Evangelische Kercken inde Valleyen
van Piemont, t'zedert de afgrijselijke
ke Moort, en onvergelyckelijke
Verwoestinge, die se geleden
hebben in 't laer 1655.
tot op den 17. Fe-
bruary 1662.

WB 762

Dyt den Francopschen ghetrouwelijck overgheset.

Gedruckt in 't Jaer 1662.

Alhoewel dat de Barmhertige voorsinnicheyt Godts / en de ghelegentheyt des tijds / niet en hebbe toegelaten dat de Evangelische Vaudoische Kercken inden Jare 1655. gheheelychen wierden uptgeroept van't aengesichte der aerden / nochtans en is het beslupt die het Oost van Riemen en haren aenhangh daer toe hadden genomen niet wederzepen : Dock om alles met een wooydt te seggen / en gelijck sp het dickwijls hebben verdoont aen syne Con: Hoocheyt, haeren Souverain dooz mericfte van Requesten en Riemonkrantien / die noch

voorzijne hoeten leggen sonder antwooyde / upt ooytaerke van 't belet dat de Inquisitie en den Raedt van de propaganda fide & extirpandis hereticis, daer in doen / ende dooz hare equibocacien / dubbel sinnicheden / Godzalige bodjegeryen en andere listige streeken / hebben alrede souwele te wrege gebracht dat er niet meer overigh is een enigen artijckel van hare Concessien ende Patenten (ofte bzieven) noch selfs het Tractaet van Pinerol, nas den grooten Wooydt gemaect / die niet en is verandert oft geheel verbzooken. By exempel inde voorn: Concessien staet met upt druckelijcke wooyden / dat de voorn: Evangelische inde Valleyen sullen gerueten / alle hare gewoontliche oeffeningen van Godts dienst inde ghewoonteliche plaetsen / sonder te verklaren / noch de plaetsen / noch de vericheyden sooyten van oeffeningen / van preken / catechizeren / Scholen / noch gemepne ghebden &c. Ende ondertuschen heeftmen haer nu verklaert dooz een expresse Gebodt dooz syne Con: Hoocheyt (die qualijck onderzicht is) ondertekent / datmen verstaet dat alle 't gene datmen niet en bindt expresseliche ofte van wooydt tot wooydt uptgedruckt inde voorn: Concessien / haer afghenomen sal worden: en vervolgens men heeft begonnen te verbieden / in alle de Kercke ende Gemepnte van S. Jan Lulerne de eerste voorn: naemste ende volckrijckste / alle maniere van oeffeninghe van Godts dienst / en datmen daer niemant sal leeren den Catechismus, noch onderwijfen inde leere en regelen van haere Religie / wie dat't oock sp / dooz een expresse ordze vanden lesten May 1661. Ende ter doot verwesen den Heere Jan Leger Prediger van de voorn: Kercke / ende alle syne goederen geconfisqueert / om dat sp heeft (sept het proces) verbroken de ordre van syne Con: Hoocheyt, hebbende gedaen dienst van onderwijfinge / School-leringe ende predicatie inde voorn: plaetje van S. Jan, de voornaemste Agenten en Opsienders der Kercke en van de Gemepnte op de Galleyen verbannen / en het volck in groote breucken

geflagen. Item de voorn: Patenten ofte Brieven verklaren / datse sul-
len ghenieten bypen handel in alle de Staten van sijne Con: Hoocheyt,
sonder datse daer in sullen mogen belet worden / selfs niet door de Kroon-
sche Gefeelichkeijt / ende ondertusschen heefmen een ordre ghepubli-
ceert vanden 15 Septemb. 1661. en by den Kaedt gheregistreert / waer
door haer wordt belet / niet alleenlijck in Piemont te handelen : maer
selfs nae Turin te gaen / ons haren toevlucht tot den Prince te nemen /
sonder haer inde handen vande Inquisiteurs over te leveren / die men wel
weet door al te droeve ervarentheden / niet te zijn gestelt teghens de
Turcken ofte Ioden, maer tegens de arme Evangelische.

De selfde Brieven voegen daer by / datse sullen gemeten vryheyt van
conscientie / en vyhe oefeninge van Religie in alle hare plaetsen : maer
als sy haer hebben beklaegt over de verboddinge van desen Artijckel
men heeft haer geantwooydt / dat de vytheijt van conscientie diemen
verstaet haer te laten / was datse de predicatien verlatende / ter Wisse
mochten gaen. Gelijck men oock gedaen heeft met de voorn: Van-
del ofte commercie ; men antwooydt / dat men haer niet belet / te gaen
en te komen / koopen en verkopen ; maer dat men alleen aen de Kroon-
sche Catholijcken verbiedt / haer lieden te lijdē / te herbergheij / en
pets te verkopen. Ten sy op de voorverhaelde Conditien / die onmo-
gelijck zijn.

Door de selfde Brieven mogen sy haer niet vreemde Predicanten die-
nen / en hebben haer daer althijt mede gediend / als haer d' ingeboorne
ontbraken ; maer tegens alle de vreemdelingen / Predikanten / Me-
dicijns &c. zijn verkondigt seer strenge ordonnantien / om haer het
landt te doen verlaten / waer van veele het landt alrede verlaten hebben.
Wengaende de ingeboorne Predikanten der Dalleyen / men heeft haer
alle gedaegt persoonelijck bintē Turin te verschijnen / behalven eenē /
die jongst aengewonen was / daer sy niet konden gaen ter oorsaecke
vande Inquisitie / en oversulder men heeft haer alle verdoemt als weder-
spannige en rebellen.

Sy laeten noch toe aen de selfde Evangelische Vryheyt en Privilegie
Rechters te hebben (haelwel de Kroonsche Catholijcken) in alle de Dal-
leyen / niet wtzuyckelijcke verklaringhe / dat die van de Religie / niet
en sullen moghen ghetrocken worden bintē haere Rechts- Stoelen / die
in de selfde Dalleyen zijn / mochte weghens civile ofte criminelle saken /
Ende ondertusschen men belet niet alleene de Rechters der plaetsen ken-
nisse te nemen van de misdaden bedocht ende gheinvertoert teghens so-
danighe die men van kant wil helpen / maer men verbiedt daer selfs haer
ghetuyghenisse der watzeyndt tot haer wooydeel te geben / op datier niet
overigij blijbe aen de arme onnoosele die men wil verderben / door val-
sche aenklachten (ghelijck men heeft bevesen / ende onwederijrechtelijck
kan bewijsen) eenighen middel om haer te rechtveerdighen / alle de ge-
wuyghenissen van haer mede- boederen van de Religie verwoyden zijn.

de. En nochtans heeft men oock ghedaeght een groot getal van de voornaemste ende aenienlyckste particuliere Antwoonders / tot Turin te verschijnen / dewelcke daer niet komende komen om de voornoemde oorzaken wille / sijn ghesententieert / en hare Goederen verbeurt. Iae dat meer is / daer zynder eenighe / teghens dewelcke men het vormisse des doods heeft uytghesproocken / haere hoofden op geldt gheset / en ghenade beloofst aen Banditen die de selfde sullen om brenghen / sonder eenighe daghementen / vooygaende citatien / kennisse van saccken / noch formaliteyt van Justitie / op de enckele depositie van eenighe Bedzioghers / die van de Synode der Vallepen / om eenighe leeliche misdaden ghe-excommunicert zynde / haren toeblycht nae Turin ghenomen hebben / ende om de groote vooydeelen die men haer gheeft / deposeren / betuygen en tekenen alle de misdaden die men opleggen wil aen soodanighe die men wil verwerpen en verliesen.

Daer-en boven noch om een pretext te hebben / om alle de Vallepen criminel en schuldigh te maecken / men belast aen de Schemeynten / haere Broeders die alsoo veroordeelt sijn / levendigh ofte doodt in de handen van de Justitie over te leveren / ende men verbiedt op groote straffen haer niet gheven hulpe ofte gunste / noch sich te laeten binden in haer gheselschap / hoewel datse volghens hare Concessien / daer toe niet ghehouden sijn / ten ware men de Justitie de stercke handt moeste bieden teghens eenighe Misdadighers / soose daer waeren / ghelyck sijn althit hebben ghedaen / en noch aenbieden te doen.

Even alsoo is het met de verbyreckinghe van alle d'andere Articulen van haere Concessien. Het welck haer alreede ghenoech versoofde van alle middelen om te kunnen staende blijven : Niet te min het onghedult en de rasernye van haere teghenpartyen / om noch te beter het verderf van dese arme luden te verhaesten / heeft haer ghedzeven over deselve te speelen de afsgruelijke Tragedie van den 14. february deses Jaers 1662. ende hervolgens. Waer van dit het pretext was.

Monsieur Jan Leger Predikant der Kercke van St. Ian vooynoemt / ende Waderateur van hare Synoden / hebbende dooy haere ooyde ghecontinueert de oeffeninghen van Godt dienste die men ghewoon was in sijne Kercke te doen / al vooyens dat de Hertoghen van Savoyen Princen van Piemont waeren. Ende dit niet teghenstaende de contrarie ooydes ende Sententien hier boven verhaelt ; sonder dat men wilde komen niet opzbaer gewelt tegens hem noch tegens sijn Kercke / om dat alle de Vallepen hadden haer hant vooy Godt opgesteken / te willen leven en sterben vooy de conservatie ende behoudnisse van dese Oeffeninghen / men heeft gordt ghewonden hem te w'rderven dooy eenen anderen wech die beter seym hadde. Die alrede gelickt was tegens Monsieur Anton Leger / sijnen Oom / waderhandt Predikant ende Professoor binnen Geneve : men heeft die dan gevolght / ende siet hier volghte.

Eenen Michiel Villeneuve, ende eenen Jean Vertu, Bedziogers ende

Ge-excommunicerde als vooren verhaelt is / die ter Missie waren ge-
 weest / en daer nae vanden haer wederomme by de Religie beghruven
 te hebben / om haer te wyrecken weghens de Discipline die tegens haer
 geoeffent was / ende om overgroote Sommen Geldts vanden Haedt
 van de uytroepinghe der Ketteren te bekomen / ende om te verkrighen
 ghelijck sy ghedaen hebben / de Confiscatie van de Goederen der voorn.
 Leger, ende van de geene die men op soodanige wijs als hem tracteert/
 haer hebbende al vooz langen tijdt tot Turin woonachtigh ghemaect /
 hebben beloofst /mits het boven gheuoemde ghenietende / te deposceeren
 dat den voornoenden Leger was schuldigh aen ontalliche misdaden /
 die in eene nieuwe Sententie des doods teghens hem uytgesproocken
 den 12. february lesleden / boven de voogaende / hier inne befaen ;
 te weten / dat in't Jaer 1657. van het geldt / soo haer tot hulpe en sub-
 ventie was overghesonden / hadde oogherecht Magazins van Pus-
 poeder / Loofd / Druy-stenen / koozn / Speck / Wapenen en Sout / om den
 Prince den Oozloghe aen te doen / de Volckeren ophitsende haer gereet
 te houden, om op sijn eerste aenlegginghe en advijs de wapenen te ne-
 men : En dat meer is / dat hy in den self den tijdt aen de Dyt-beemse
 machten / van de self de Religie Belhdenisse doende / hadde gheschryven
 om van de selve Volck en Geldt te trecken tot dien selven eynde. Men
 heeft schoon konnen verthoonen ende bewyzen aen de Ministers
 van Sire Koninghliche Hooghepdt / de grouwelijke valschepdt
 van soodanighe aentichtinghen en beschuldiginghen / overtuypt dooz
 autentique en onwederleggelijcke stukken / ende dooz eene Apologie ofte
 verdedinghe / gheteekent dooz de Gedeputeerden van alle de Gemeen-
 ten der Valleepen / tot de geheele Justificatie van den voornoenden Le-
 ger, niet hebbende konnen nae Turin gaen / ofte sich daer te rechte stel-
 len / soo ter oozsaccke van de voornoemde Inquisite, als om dat hy was
 ghereyst in Dremde Landen / vooz Ghedeputeerde van 't Synode der
 voornoemde Valleepen met ample Attestatie en Geloof-brieven om te be-
 dancken weghens d'Aelmoessen / die sy haer van ontfanghen hadden /
 nae haere vermoozderven / ende in den self den tijdt Attestatien te soek-
 ken / die hem mochten Justificeeren van den Articul die hem beschul-
 dighe aen Dremde Machten / ten eynde als boven gesepdt / gheschry-
 ven te hebben.

Men heeft gesonden tot 5. Ian den Haedts Heer Perrachin den 14.
 february voorn: met groote hoopen volcks gesepdt door de voorn: Ville-
 neuve, ende Vertu, die geteelycken hebben afgebroocken en gerazeert
 het Huys vanden voorn: Leger / ende dat van sijn Huys Vrouwe / sijn
 Huysraedt verbrandt / de bomen van sijn Boomgaert afgehouwen / de
 muren van sijn Hof om verre geworpen / een deel van sijn Wijn-
 gaert afgekapt / en op het pyn van sijn Huys een marbeeren pylar van
 Turin gebracht opgericht / daer dese opschrift opgehouden was / Ter
 Schandelijcker gedachtenisse van Ian Leger verclaert by Sententie
 schuldigh

schuldig aen gequeste Mapesteyt in den eersten graedt.

Van daer heeft men gemaect een indelinge van sijn Hofstede / en andere goederen / een deel voor den Hertoge / een deel voor de verraders: Siet tegenstaende dit gronwelyck Schouw-spel / welkers ghelycken noyt tegen was / zyn de Dallepen dickwyls gewaershouwt selfs door den voorn: Leger datse wel acht naemen geenerhande daet ofte Actie te doen / die schijn ofte verwe gaf aen't yterert datmen socht om haer als Rebellen te tracteren / hoewel dat hare getrouwicheyt is altydt seer stantvastich geweest / selfs wannser de rege vanden Staet oppghaen was / op datmen haer niet konde te laste leggen een formaliteyt van justitie tegen gestaen te hebben: hoewel dat Godt weet / met hoeveel tranen en suchten: ende aengesien de solemnelle beloften vanden voorn: Kaders-Heere) dat hy ter sondt soude vertrecken / sonder yet anders te doen / ende selfs dat hy soude te weghen bryngen een verbeteringe in haer conditie / hebben het gedult gehad / hem alles te laeten verzichten en executeren / sonder eenigerhande tegenstellinge ofte oppositie / als alleene met protestation vande onschuld vanden voorn: Leger) en tegen de bedrighers.

Maer och laci! O trouwloosheyt! Siet hoemen haer gheloove ghehouden heeft / terwylen dat dese droeve executien gheschieden / alle de militie van Piemont gecommandeert zijnde / als oock de geene aen wis de Paven en Monicken gewoon zyn vergiffnisse der zonden te geven mit: datse greeet zyn / alst wesen moet / tegens de gepretendeerde Ketters. Den self den Kaders-Heere / met sijne Benden maecte ghelaet van te vertrecken / ende vertroch inder daet tot op Pianca Fauée, daer haer 't seffens te rugge kerende / heeft S. Ian ende La Tour overvallen; eenige droppen gesonden nae de zijde van Villar ende nae Boras, het Quar-tier vande Wijn-gaerden inue genomen / menende daer den Capiteyn Lanavel met veel dappere Mannen 't overvallen: de personen haer meest inde Woschen ende hoge Bergen gesalveert hebbende / hy heeft den brandt inde Huisen doen steken / ende dit arme volck vervolgt / die sijne razernie noyt hadden konnen ontbliden / so den Capiteyn Lanavel met dertig mannen / niet en hadde gedaen so treffelijcke en dappere teghenstandt tegens vijfhondert die op die zijde aendzongen / op den 17 February / vanden Middag tot inder nacht / so datter vijftien vande Wyanden op de plaetsē doodt bleben / onder dewelcke is den Sone vanden March-Grave van S. Damian, behalven veele gequeste / sonder datter yemant vande zijne als eene in den neck sachtjens gequese is. De geene die op de zijde van La Tour aendzielen / hebben den Capiteyn Bellin overvallen en hebben hem gebrecht inde Schanse van La Tour, om hem den 17. te hangen.

's Anderen daeghs den 18. van den voornoemden February / men verwachte oock aenghetast te worden by Angrougne ende St. Germain; maer de Dappersghewinnen van de Dallepen van Luzerne (die twee derde parten

parten van de Dalleyen maecten) verbrocken zijnde / ofte op de hoog-
te der Berghen / ofte in 't Landt des Koningshs / met haer Ziele vooz
buyl / behalven de geene aen wie de gelegentheydt en situatie der plaet-
sen / den tydt heeft ghegeven om eenighen Hupsraedt en Dee te bergen /
die teghentwoordigh by nae alle zijn geconsigneert in een soo jammerlic-
ke verstroynghe ende confusie: De Mannen zijn ghesoldeert met de
hulpe Godts / op kosten van haer Bloedt en Leven / de voornaemde
Troepen het vinder passeren te belitten / vooz al op de zijde van An-
grougne, hebbende gheene oorsaecke haer te betrouwen / dat wanneer
men selfs den deckmantel soude nemen / be ghepetendeerde Banditen
te willen gaen soecken; men niet en quame tot een nieuwe moordt door
een verraedt / gelijk aen dat van den Jare 1655.

Ondertuschen wat een mistroostighydt / soo veel Hups gesment
te sien ghewonghen / datse hare Hupsen hebben moeten verlaeten ten
besten van soodanighe Vervolgers / sonder datse van nu af vooz 't mee-
ste deel pets meer hebben / om haer arme leven meede te onderhouden /
soo veel andere ghejaeght in de Bosschen / Sneeuw / ende het Hol der
Rotsteeuen / om haer leven te bergheu / haer arme Vaderlandt te be-
schermen / ontbloot van alle noodtaeckelycke dinghen tot haer behou-
denisse.

Sp bidden Godt en alle brome zielen medelijden met haer te hebben /
dat hare sake bekent worde / dat soo daer misdadige zyn / datse gestraft
worden / so eenige overtredinge van haer zyn / datse verbeterd worde /
gelick sy dickwils aen haeren Souverain hebben vertoont / door seer oot-
moedige Requesten.

Sp willen wel weerddigh zyn geacht den grouwel van alle Christenen
so de bewarenissen daer over sy haer so dickwils aen haeren Prince heb-
ben beklaegt niet waerachtigh en zyn / ende so de misdaden / daer mede
men haer swart maect / gelijk voor de leste moordt / niet valsch zyn :
maer indien 't anders is / dat het medelijden van hare Broedren in't
gelobe daer over worde belwogen / ofte ten minsten dat sy voor haer
bidden.

Godt en de menschen die haer kernen / weten dattet is voor de gerech-
ticheyt en voor de sake Godts datse liyden / hoewel dat noyt die geene die
haer verolgen / het niet en behermen / ofte geen ander deck- mantel ont-
breect / niet meer als op d' andere voorgaende reysen en over al,

F I N I S.